

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

ISMERTETÉSEK.

segessvári ütközet 1849 július 31-én.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület közlönye 1913 júniusi füzetében közreadta *Gyalokay Jenőnek* a Magyar Tudományos Akadémián 1912 február hó 12-én a segessvári csatáról tartott előadását. A mintegy 23 oldalra terjedő közlemény a segessvári ütközetnek a valóságot megközelítő vázolója, mivel róla eddigelé a történeti igazság rovására különböző, egymással homlokegyenest ellenkező oly leírások láttak napvilágot, melyeknek írói félredobták az ellenséges hadak számbeli erejét és állapotát, az idő és térnek egymáshoz való viszonyát, a csatater terepviszonyait stb.; továbbá olyan forrásokból merítették adataikat, melyek nem állják meg helyöket az objectiv kritika ítélőszéke előtt. *Gyalokay* adatait elsősorban *Haller József* grófnak feljegyzéseiből, azután pedig *Gyalokay Lajos* 1848 49. honvédőrnagynak (Bem egyik vezérkari tisztje volt) leveleiből és kommentárral kísért vázlataiból merítette.

Az ellenfelek általános helyzetének ismertetése után tévesnek mondja hadtörténetíróink (*Gelich*, *Breit*) amaz állítását, hogy *Bem Székelyudvarhelyen* át akart *Nagyszeben* felé nyomulni. Ezt a tervet *Bem* csak a segessvári csata után eszelte ki! *Bem* a segessvári támadással csupán az orosz sereg zömét akarta feltartóztatni, nem pedig hatalmába keríteni *Nagy-Szebent*.

Az annak idején tetszéssel fogadott előadás elüt a megszokott sablonos és a legtöbb esetben önálló vélemény hián való csataleírásoktól, tökéletes egésznek alkot és megállja helyét minden tekintetben. Figyelemreméltó még az írónak az a kijelentése, miszerint *Bemnek* segessvári balsikere senkit sem jogosít fel arra, hogy fölötte rövidesen pálezzát törjön, — majd minden hadtörténelmi író által méltán megszívlelendő tételt állít elénk: Tévedni, botlani mindnyájunknak közös

emberi gyarlósága. Hiba nélkül való hadjárat nem volt és nem is lesz soha és nagy kérdés, vajjon azok, a kik Bemet egyik-másik tévedése, avagy elhibázott intézkedése alapján oly kiméletlenül elítélik, hasonlóan nyomasztó, szorongatott helyzetben, kvalitative és kvantitative egyaránt elégtelen eszközökkel, helyesebben és okosabban tudtak volna-e cselekedni?

*

Mittheilungen des k. u. k. Kriegsarchivs. Dritte Folge. Szerkeszti a cs. és k. hadilevéltár igazgatósága.

III. Band. Wien, 1904.

A cs. és kir. hadilevéltár közleményeinek egyik legérdekesebb kötete. Tartalma a következő:

1. *FZM. Leander Heinrich von Wetzer.* Wetzer Henrik tábornagy a cs. és k. hadilevéltár igazgatójának életrajza.

2. *Wasserbauten des Hofkriegsrates 1724--1740.* Irta: Kematmüller őrnagy.

Ausztria legfőbb katonai hatósága sokoldalú tevékenységének igazolására a szerző azon vízi építményeket ismerteti, a melyeket a 18. század elején hajtottak végre, illetőleg vettek tervbe. A közlemény egyszersmind bizonyítéka annak, hogy a cs. és k. hadilevéltárban nemcsak a történelemre, hanem más tudományágakra nézve is talá-lunk fontos és érdekes okmányokat. A felsorolt vízi építmények közül Magyarországra vonatkoznak: a Morva vizének 1720-ban megkezdett szabályozása és a Morva-Odera csatorna eszméje, Délmagyarország (Temes, Béga) mocsarainak lecsapolási tervezete, Belgrád várának ellátása vízzel, a Dráva és Kulpa szabályozása 1725 ben, a Pest és Szolnok között létesítendő csatorna terve (1727), a belgrádi hajóhíd újjáépítése 1732-ben, a fumei kikötőmunkálatok 1733-ban, a Duna összekötése az Adriai-tengerrel (1738), az eszék-dárdai híd építése és a pozsonyi híd helyreállítása.

3. *Die Disposition des Obersten und Generalstabschefs Mack zum Angriff auf das französische Lager von Famars am 23. Mai 1793.* Irta: Peters százados.

A famarsi francia tábor megtámadásához kiadott intézkedések ismertetése. Érdekes adat a parancsadás technikájának történetéhez és példa az azon idők részletekbe menő és az alárendeltek hatáskörébe mélyen beavatkozó rendszernek. Bizonyos tekintetben bepillantást enged a hadviselés módjába és az osztrák sereg belső szervezetébe.

4. *Eine Denkschrift des Feldmarschalls Max Freiherrn von Wimpffen aus dem Jahre 1809.*

Az 1809. évi hadjárat vezérkari főnökének Wimpffen Miksa báró táborszernagynak az 1809. évi hadjárat befejezésekor szerkesztett azon emlékirata, a melyet Komáromból terjesztett elő az uralkodónak akkor, mikor felelősséggel teli állásáról lemondott, mivel őtet is érintette a császári udvar boszúsága. Kötelességérvétől áthatott önérzetes védekezés, a melyben szabadon és nyíltan, néha keményen előtárja az osztrák hadsereg hibáit és a vereség okait. Nemcsak az 1809. évi hadjáratra nézve érdemes adalék, hanem minden időkre nézve tanulságos emlékirat.

5. *Die Artillerie im Jahre 1809.* Irta: Semek őrnagy.

Adalékok az osztrák-magyar csapatok keretében szerepelt tüzérség fejlődésének történetéhez. Nevezetesen felsoroltnak az 1772-től 1850-ig terjedő időszak tüzérségi alakulásai, fejlődése, mozgósítása, kiegészítése, felszerelése és a tisztikar szelleme. Különösen érdekesen írta le a szerző a Napoleon ellen viselt háborúkban szerzett tapasztalatok alapján végrehajtott változásokat. A közlemény igen jó útmutató azon hadtörténelmi írók számára, kik az említett időszak háborúinak harcászataival és hadtörténelmével óhajtanak foglalkozni. A honvédtüzérség mostani megalakulása alkalmából figyelmébe ajánljuk mindazon más fegyvernembeli tiszteknek és tisztjelölteknek, a kik ezen új tüzérség kebelébe óhajtanak lépni.

6. *Aus den Tagen von Pordenone und Sacile. Die österreichische Offensive in Italien 1809* (10. bis 30. April). Irta: Veltzé százados.

A János főherczeg vezette VIII. és IX. hadtest, vagyis az úgynevezett belső-ausztriai hadsereg eseményei 1809 április hó 10—30-áig. A gazdagon illusztrált közlemény szakaszai a következők: az osztrák-magyar és a francia-olasz hadsereg ismertetése, ütközetek Venzone és Udine mellett, átkelés az Izonzón, csatározások Codroipó körül, előnyomulás a Livenzához (a pordenonei és sacilei csaták), előnyomulás Trevisóra, Malghera megrohanása, harcok Bellunó körül, a francia-olasz sereg visszavonulása, események Tirol területén, harcok Montebellónál, San-Bonifaciónál, Villanovánál, Soavenél és Castelcerinónál. A függelékek az ellenséges seregek hadrendjét mutatják, a melyek szerint az 53 gyalogzászlóaljából, 44 lovasszázadból és 21 ütegből álló (46,700 gyalogos, 4000 lovas és 146 ágyú) seregben 13 magyar zászlóalj és 16 huszárszázad volt beosztva.

7. *Tagebuch des Streifkorps unter Führung des k. k. Oberst Emanuel Grafen von Mensdorff-Pouilly* (21. August bis 10. Dezember 1813.).

Az 1813. évi felszabadító háborúban kitűnt Mensdorff-Pouilly Emánuel gróf ezredes vezette hírszerző és portyázó különítmény eseményei 1813 augusztus hó 22-től december hó 2-áig. A *Ferdinand* (ma 3-ik) *huszárok* két századából és a *Hessen-Homburg huszárok* (ma 4-ik) egy századából, valamint az Illowaisky X. és a Gorin I. orosz kozákezekből (összesen 10 szotnya, vagyis kereken 700 lovas) alakított különítmény (teljes létszáma átlag 1000 lovas volt) Egerből Leipzigen át vonult a Rajnához, mely útjában 10 hét alatt 23 tisztet és 3610 ellenséges katonát fogott el, nemkülönben zsákmányul ejtett: 534 lovat, 6 ágyút, 15 lőporoszekeret, 123 egyéb kocsit, 4 hadiszerekkel megrakott uszályhajót, egy élelmezési raktárt és egy hadipénytárt! A leginkább magyar tiszték parancsnoksága alá helyezett és huszárokból, valamint kozákokból vegyesen összeállított járőrök és különítmények által véghezvitt cselekmények sok tanulságos adatot szolgáltatnak főként lovas tisztjeink számára.

IV. Band. Wien, 1906.

1. *Das k. und k. Kriegsarchiv in seinem neuen Heim.*

Monarchiánk és közös hadseregünk egyik legnevezetesebb intézményének a cs. és kir. hadilevéltárnak átköltözködését ismertető közlemény. 1906 nyarán ugyanis a hadilevéltár elhagyta megbecsülhetetlen kincseinek elhelyezésére szolgáló régi, meg nem felelő, szegényes helyiségeit és átköltözködött a Stift kaszárnyába, a hol a kor követelményeinek megfelelő és egymással szoros összefüggésben álló helyiségekbe jutott századok hadtörténelmére vonatkozó s mintegy 300,000 kg-ot kitevő anyagával. Érdekesekek a statisztikai adatok, a melyek közül megemlíjtjük a következőket: az intézet iratcsomóinak száma 23,000, a térképek osztályában 3000 arczképet és 148,400 drb térképet őriznek; a könyvtár álladéka 80,000 nyomtatvány; az anyag elhelyezésére szolgáló szekrények és állványok hossza 1350 m.

2. *Das Herzogtum Warschau von seinen Anfängen bis zum Kampf mit Österreich 1809.* Irta: Just százados.

A tilsiti békével nagyobbára Poroszországtól elvett részekből alakított varsói nagyhercezség történetét ismerteti a szerző, a mely rövid pár év múltán megszűnt, mivel politikailag és gazdaságilag megerősödni nem tudott arra az időre, a mikor alkotója I. Napoleon megbukott. A közlemény tulajdonkép bevezető része azon harcok ismertetésének, melyeket Ausztria kezdett a vele szomszédos állammal 1809-ben.

3. *Die Schlacht an der Piave (8. Mai 1809).* Irta: Veltzé százados.

A Mittheilungen Dritte Folge III. kötetében ismertetett «Aus den Tagen von Pordenone etc.» című közlemény folytatása, a melyben az 1809. évi május hó 8-án vívott csatát írja le a szerző (részt vett benne 8 magyar zászlóalj az 52., 19. és az 1. bánáti határőrezredből, valamint 22 lovasszázad az Ott, Frimont és József főherczeg huszárrezredből). Bár rövid is a leírás, de azért szembeötlenek a jellemző részletek. Mellékletek: 3 drb csatavázlat és az ellenfelek hadrendjét mutató táblázatok.

4. *Repressaliengefechte gegen die Montenegriner im Jahre 1838.* Irta: Semek őrnagy.

Megtorló rendszabályok Montenegró ellen 1838-ban. A közlemény bevezetésében megismerjük az örökösen terjeszkedni vágyó Montenegró történetét 1782-től kezdve, a mely időtől fogva megismétlődnek az Adriai-tenger felé való támadásai. Ezután az ország fekvését, alkotmányát és lakosságát ismerteti az író, majd reátér a földfelület katonai méltatására, az 1838-iki harcok okaira és végül az 1838 augusztus 2—7-éig vívott harcokra. A csatározásokban csupán osztrák csapatok vettek részt.

5. *Die Besetzung von Krakau 1846.* Irta: Jacubenz százados.

Báró Gablenz főhadnagy emlékirata alapján Krakkónak elfoglalását ismerjük meg, miután az 1846-iki bécsi megegyezés alapján Poroszország, Ausztria és Oroszország a városnak 1815-ben adományozott alkotmányát megsemmisítették és Ausztriához kapcsolták.

6. *Aufmarsch der österreichischen Armee gegen die Revolution im Oktober 1848.* Irta: Czeike százados.

Az 1848-iki bécsi forradalom leverésére megalakult déli és északi osztrák hadseregnek megalakulását és működését ismertető közlemény, a mely a magyar hadtörténelemre nézve adatokat nem foglal magában.

7. *Ein Seekrieg in Schwaben. Geschichte der österreichischen Flotille auf dem Bodensee in den Jahren 1799. und 1800.* Irta: Bartsch főhadnagy.

A Williams James Ernő báró vezérlete alatt 1799. és 1800. a Bódeni-tón alkotott osztrák flotilla története. 1799 elején ugyanis a Bódeni-tó nyugoti partja a francziák kezébe esett, a mi által kettévált az osztrák seregtettek arcvonala. Ausztriának elsőrendű hadászati és kereskedelmi érdeke megkívánta, hogy a tó mindkét partját hatalmába kerítse. Ezért szervezték azt a kis hajóhadat, a mely hiányos eszközei mellett, de bátor vezetés alatt merészen oldotta meg néha igen nehéz feladatát. A matróztestületbe nemcsak a tó körüli lakos-

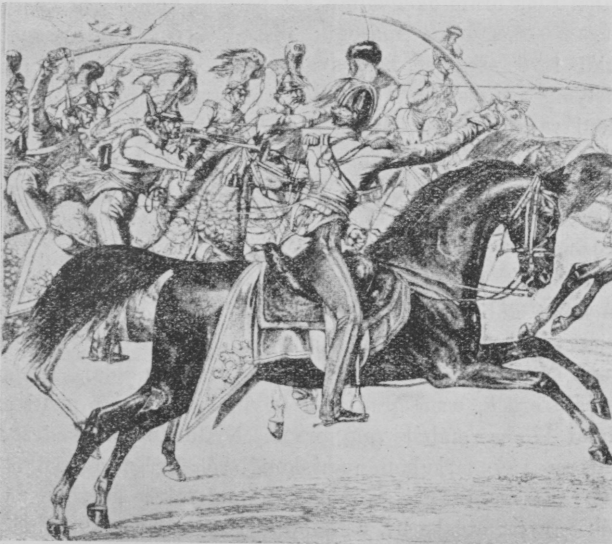
ságot sorozták be, hanem beállították az osztrák-magyar csapatok és a magyarországi csajkás kerületek harczedzett legénységét is.

8. *Von Leipzig bis Erfurt. Die Verfolgung der französischen Armee in den Tagen vom 18. bis 23. Oktober 1813.* Irta : Kerchnawe százados.

I. Napoleon üldözése a szövetséges seregek által 1813 október hó 18—23-áig. A hadivállalatokban résztvettek a *péterváradí és a németbánáti határőr-zászlóalj*akon kívül a 2., 19., 31., 32., 33., 34., 37., 48. és 60. magyar gyalogezredek (összesen 16 zászlóalj) és a *Lichtenstein, Blankenstein, 1-ső, Hessen-Homburg, Kienmayer és Ferdinánd huszárezredek* (összesen mintegy 28 lovas század).

Mellékletek : a szövegben nyolcz vázlat, külön a szöveg végén az ellenfelek hadrendje, a kozeni ütközetben résztvett csapatok és a hadifogyok kimutatása, valamint az 1813 októberben vívott eckartsbergai ütközet veszteségi táblázata.

Pj.

Osztrák dsidások 1812-ben.